

ἐκείνης ἀντιθέσεως καὶ πάλης μεταξύ τοῦτο μὲν τῆς ἀξιώσεως καὶ τοῦ σκοποῦ πρὸς δῆλωσιν καὶ βεβαίωσιν τῆς ἀληθείας, τοῦτο δὲ τῆς ἀτελοῦς καὶ ἀνεπαρκοῦς ἐν τούτῳ δυνατότητος. Διὰ τῆς ὁμολογίας τοῦ ἱστορικοῦ, ὅτι ἀποδίδει τὰ λεγόμενα : *relata refero*, ἀναλαμβάνει παρ' αὐτῶ ἢ πλασματικὴ ἐξεύρεσις καὶ δημιουργία παντοειδῶν πηγῶν φυσικὴν τινὰ καὶ ἀναγκαίαν δικαίωσιν καὶ ἀπολογία.

Ἐν τῷ τετάρτῳ τέλος κεφαλαίῳ τῆς ἐργασίας αὐτοῦ ποιεῖται λόγον ὁ συγγραφεὺς περὶ τῶν τυπικῶν ἀριθμῶν καὶ τῆς χρήσεως αὐτῶν παρ' Ἡροδότῳ.

Ἐν τέλει τῆς ἐργασίας αὐτοῦ ποιεῖται λόγον ὁ συγγραφεὺς περὶ τῶν ἐκδημιῶν τοῦ Ἡροδότου, περὶ τῆς κοινωνικῆς θέσεως αὐτοῦ, περὶ τῆς ἀξιοπιστίας αὐτοῦ, περὶ τῶν πραγματικῶν καὶ ἀληθῶν πηγῶν αὐτοῦ, περὶ τῆς γενέσεως καὶ συστάσεως τοῦ ἔργου αὐτοῦ, περὶ τῆς ἐντάξεως αὐτοῦ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἐπιστήμης καὶ περὶ τῆς ἐπιβιώσεως αὐτοῦ.

Ἀκολουθοῦσι περίληψις τοῦ περιεχομένου, βιβλιογραφία καὶ τέλος δύο πίνακες, πίναξ ὀνομάτων κλασσικῶν συγγραφέων μετ' ἀναγραφῆς τῶν οἰκείων χωρίων αὐτῶν καὶ πίναξ πραγμάτων ἀναλυθέντων καὶ διασαφηθέντων ἐν τῇ ἐργασίᾳ.

Τὸ θέμα αὐτοῦ ἀναπτύσσει καὶ ἐρμηνεύει ὁ κ. Fehling μετ' ἀκριβείας καὶ εὐσυνειδησίας ἀξίας παντὸς ἐπαίνου· κατόπιν ἐμβριθοῦς τῶν πραγμάτων ἐλέγχου παρέχει ἡμῖν ὁ συγγραφεὺς, ἀριστος γνώστης τοῦ Ἡροδότου, πρωτότυπα ἱστορικά καὶ φιλολογικὰ πορίσματα, δι' ὧν σπουδαίως πλουτίζει καὶ προάγει τὴν ἡροδότειον γραμματείαν καὶ εὐστόχως διασαφεῖ παντοειδῆ ἐν αὐτῇ προβλήματα κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον δύσλυτα καὶ δυσχερῆ. Τὴν δικαιοτέραν καταξίωσιν τῆς λαμπρᾶς ταύτης ἐργασίας ἀποτελεῖ ἡ σύστασις καὶ προτροπὴ πρὸς ἀνάγνωσιν αὐτῆς ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους. Ἀγαθὸν ἔργον θὰ ἐπετελεῖτο παρ' ἡμῖν, εἴ τις τῶν νεαρῶν ἡμῶν φιλολόγων, οἵτινες ἐσπούδασαν ἢ σπουδάζουσιν ἐν Γερμανίᾳ, ἀνελάμβανε τὸν εὐχάριτα μόχθον τῆς μεταφράσεως τῆς ἐργασίας ταύτης εἰς τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΙΩ. ΜΕΡΕΝΤΙΤΗΣ,

τακτικὸς καθηγητὴς τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς φιλολογίας
ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν.

* * *

CHARLES MUGLER, **Archimède**, tome I, 1970, tome II et III, 1971, Paris
Société d'Édition «Les Belles Lettres», sous le patronage de l'Association
Guillaume Budé.

Ὁ καθηγητὴς τοῦ γαλλικοῦ Πανεπιστημίου τῆς Nice, Charles Mugler, εἶναι γνωστὸς εἰς τοὺς ἀναγνώστας τοῦ Πλάτωνος ἐκ κριτικῶν, αἵτινες ἐδημοσιεύθησαν διὰ τὰ δύο περίφημα ἔργα του :

1. Ἱστορικὸν λεξικὸν τῆς γεωμετρικῆς ὁρολογίας τῶν Ἑλλήνων (Πλάτων Ι', τεύχη Α'—Β', 1958, σελ. 430—433) καὶ

2. Ἡ Ὀπτική ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι καὶ τὸ Ἱστορικὸν Λεξικὸν τῆς ὀπτικῆς ὀρολογίας τῶν Ἑλλήνων, (Πλάτων ΙΖ', τεύχη 33/34, 1965, σελ. 13—25).

Ἦδη ὁ κ. Mugler, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ τὴν πλεόν αὐθεντικὴν προσωπικότητα ἐν Γαλλίᾳ, ἐπὶ τῶν Μαθηματικῶν καὶ Φυσικῶν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ἐξέδωκεν εἰς τρεῖς τόμους τὰ Ἀπαντα τοῦ Ἀρχιμήδους. Καθ' ὅσον γνωρίζομεν εἶναι ἡ πρώτη φορά, καθ' ἣν ἐν Γαλλίᾳ ἐκδίδεται τὸ ἀρχαῖον ἑλληνικὸν κείμενον τῶν σωζομένων ἔργων τοῦ Ἀρχιμήδους μὲ παράπλευρον γαλλικὴν μετάφρασιν. Καὶ τὸ δυσχερὲς τοῦτο ἔργον ἀνέλαβε καὶ ἔφερον εἰς αἴσιον πέρας ὁ κ. Mugler. Ἡ ἔκδοσις στηρίζεται κατ' ἀρχὴν εἰς τὴν δευτέραν ἔκδοσιν τοῦ I. L. Heiberg τὴν γενομένην ἐν Λειψίᾳ κατὰ τὰ ἔτη 1910, 1913, 1915. Ὁ συγγραφεὺς ὅμως ἠρέυνησε καὶ συνέκρινεν ἐκ νέου τοὺς συναφεῖς κώδικας, πολλοὶ τῶν ὁποίων φυλάσσονται εἰς τὴν Ἐθνικὴν Βιβλιοθήκην τῶν Παρισίων.—Κατόπιν λεπτομεροῦς εἰσαγωγῆς, ἥτις περιλαμβάνεται εἰς 30 σελίδας, ἀκολουθοῦν τὰ ἐξῆς ἔργα τοῦ Ἀρχιμήδους εἰς τὸν Ι τόμον : Περὶ σφαίρας καὶ κυλίνδρου, Κύκλου μέτρησις, Περὶ κωνοειδῶν καὶ σφαιροειδῶν. Εἰς τὸν ΙΙ τόμον περιλαμβάνονται τὰ ἔργα : Περὶ ἑλίκων, Ἐπιπέδων ἰσοροπιῶν, Ψαμίτις, Τετραγωνισμὸς παραβολῆς. Ὁ τρίτος τόμος περιλαμβάνει τὰ ἔργα : Ὀχουμένων, Στομάχιον, Ἡ μέθοδος (περὶ τῶν μηχανικῶν θεωρημάτων πρὸς Ἐρατοσθένη ἔφοδος), Βιβλίον λημμάτων, Πρόβλημα βοεικόν.

Εἰς τὰς προτασσομένας σημειώσεις, εἰς τὸ βιβλίον Περὶ κωνοειδῶν καὶ σφαιροειδῶν (δηλ. παραβολοειδῶν—ὑπερβολοειδῶν καὶ ἑλλειψοειδῶν ἐκ περιστροφῆς), ὁ συγγραφεὺς τονίζει εὐστόχως τὴν χρησιμοποίησιν ὑπὸ τοῦ Ἀρχιμήδους Ὀλοκληρωτικοῦ λογισμοῦ. Ἡ αὐτὴν παρατήρησιν προτάσσει εἰς τὴν πραγματείαν Περὶ ἑλίκων. Ἐρμηνευτικαὶ ὑποσημειώσεις τίθενται εἰς τὰς περισσοτέρας προτάσεις, συνοδευόμεναι ἐνίοτε καὶ μὲ τὰς ἀναγκαίας παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ κειμένου.

Εἰς τὰς συμπληρωματικὰς σημειώσεις τοῦ πρώτου τόμου ὁ κ. Mugler παραθέτει καὶ τὴν ἀνακατασκευὴν τοῦ ἀρχαίου κειμένου τῶν ἐκφωνήσεων 5 θεωρημάτων τῆς πραγματείας τοῦ Ἀρχιμήδους Περὶ σφαίρας καὶ κυλίνδρου, βιβλίου α, αἵτινες ἀπωλέσθησαν, παραλαβῶν αὐτάς, ὡς σημειοῖ, ἐξ ἑλληνικῆς πραγματείας δημοσιευθείσης εἰς τὸν «Πλάτωνα» ὑπὸ τὸν τίτλον ΑΡΧΙΜΗΔΕΙΑ, τόμος 19, 1967, σελ. 151.

Εἰς τὸν τρίτον τόμον, ἡ εἰς τὴν ἀραβικὴν διασωθεῖσα πραγματεία ὑπὸ τὸν τίτλον «Βιβλίον λημμάτων» παρατίθεται εἰς τὴν γαλλικὴν, εἰς τὴν λατινικὴν, προσέτι δὲ καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν σικελικὴν δωρικὴν διάλεκτον. Εἰς τὴν διάλεκτον αὐτὴν ἡ πραγματεία αὕτη ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον εἰς τὸ Δελτίον τῆς Ἑλληνικῆς Μαθηματικῆς Ἑταιρείας (Νέα Σειρά, τόμος 6 ΙΙ, τεύχος 2, 1965, σελ. 265—297), ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως, τοῦ δημοσιεύσαντος εἰς τὸν «Πλάτωνα» καὶ τὴν πραγματείαν «ΑΡΧΙΜΗΔΕΙΑ». Ἡ μετάφρασις ἐκ τῆς ἀραβικῆς εἰς τὴν λατινικὴν τῆς πραγματείας αὐτῆς ἐγένετο τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ I. Gravius ἡ δὲ δημοσίευσις ἐν Λονδίῳ κατὰ τὸ ἔτος 1659. Βραδύτερον αὕτη μετεφράσθη ἐκ νέου ὑπὸ τοῦ Abraham Ecchellensis καὶ ἐξεδόθη ἐν Φλωρεντίᾳ, τῷ 1661 μετὰ τῶν βιβλίων τοῦ Ἀπολλωνίου V—VII ὑπὸ τοῦ I. A. Borellus.

Αἱ ὀλίγοι ἀλλὰ λεπτολόγοι διορθώσεις τοῦ κειμένου ἀποδεικνύουν τὴν ἐξονυχιστικὴν ἔρευναν τοῦ συγγραφέως, ὅστις ἔτυχεν ἐπὶ τούτοις τῆς φιλόφρονος συμπαραστάσεως, ὡς εὐγνωμόνως σημειοῦται εἰς τὸν πρόλογον τοῦ δευτέρου τόμου, τῶν παπυρολόγων καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Παρισίων κ. κ. J. Irigoin καὶ E. Delebecque. Ὁ ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τῆς Ἑταιρείας (Association) Guillaume Budé λαμπρὸς παρισινὸς Ἐκδοτικὸς Οἶκος «Les Belles Lettres» ἀνταπεκρίθη εἰς ὅλας τὰς τεχνικὰς καὶ καλλιτεχνικὰς ἀπαιτήσεις τοῦ συγγραφέως. Τὸ ἀρχαῖον κείμενον ἐτέθη εἰς τὰς πρὸς τὰ δεξιὰ σελίδας, ἐν ᾧ ἡ γαλλικὴ μετάφρασις ἐτέθη εἰς τὰς πρὸς τὰ ἀριστερά, ὡς τοῦτο γίνεται εἰς τὰς ἐκδόσεις «Les Belles Lettres» τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ Λατίνων συγγραφέων. Αἱ εἰς τὸ τέλος ἐκάστου τόμου τεθεῖσαι σημειώσεις ὑποβοηθοῦσι πολὺ τὸν ἀναγνώστην εἰς τὴν κατανόησιν δυσκόλων τινῶν Ἀρχιμηδεῶν προτάσεων. Ἀξία ἐξάρσεως τυγχάνει καὶ ἡ ἐπιτυχὴς σκέψις τοῦ κ. Mugler, ὅπως τὰ σχήματα τοῦ κειμένου τεθῶσιν αὐτούσια (μὲ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα) καὶ εἰς τὸ γαλλικὸν κείμενον.

Θὰ ἦτο παράλειψις ἐὰν δὲν ἐσημειοῦμεν, ὅτι ὁ κ. Mugler διέθεσεν 30 συναπτὰ ἔτη τῆς ζωῆς του (ἀπὸ τοῦ 1940) διὰ τὴν ἔκδοσιν τριῶν ἑλληνικῶν ἔργων: 1) τοῦ Λεξικοῦ τῆς Γεωμετρικῆς Ὁρολογίας τῶν Ἑλλήνων, 2) τοῦ Λεξικοῦ τῆς Ὀπτικῆς Ὁρολογίας τῶν Ἑλλήνων καὶ 3) τῶν 3 τόμων τῶν Ἀπάντων τοῦ Ἀρχιμήδους. Ἡ Διεθνὴς Ἐπιστῆμη, καὶ ἰδιαιτέρως ἡ Ἑλληνική, εἶναι εὐγνώμων πρὸς τὸν ἀκαταπόνητον καὶ ἔνθερον ἐργάτην καθηγητὴν κ. Charles Mugler, τοῦ ὁποίου τὸ λαμπρὸν ἔργον καθιστᾷ ἐπὶ κίαιρα τὰ μεγάλα μαθηματικὰ ἐπιτεύγματα τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ πνεύματος.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Σ. ΣΤΑΜΑΤΗΣ

* * *

HELMUTH GERICKE, *Geschichte des Zahlbegriffs*, Bibliographisches Institut, Manheim - Wien - Zürich, (Hochschultaschenbücher 172/172a. Forschungsinstitut des Deutschen Museums, Reihe D, 1970).

Κατὰ τὸν συγγραφέα, καθηγητὴν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Μονάχου καὶ διευθυντὴν τοῦ Τμήματος Ἑρευνῶν διὰ τὴν Ἱστορίαν τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν καὶ τῆς Τεχνικῆς τοῦ ἐν Μονάχῳ Γερμανικοῦ Μουσείου (τῆς Τεχνικῆς) οἱ Ἕλληνες δὲν ἔκαμαν ἀπλῶς πράξεις μὲ τοὺς ἀριθμούς, ἀλλ' ἐθεώρουν αὐτοὺς ὡς ἀντικείμενα, διὰ τὰς ιδιότητας τῶν ὁποίων ἠδύνατο κανεῖς νὰ ἐκφέρῃ, διαφόρους ὑποθέσεις. Ἐκ τῶν ὑποθέσεων τούτων προέκυψαν διάφοροι ὀρισμοὶ τῶν ἀριθμῶν. Οὗτοι περιελάμβανον μόνον τοὺς φυσικοὺς ἀριθμούς. Ὅρισμοὶ διὰ τὰ κλάσματα ὑπάρχουν εἰς τοὺς ὀρισμοὺς τοῦ 7ου βιβλίου τῶν Στοιχείων τοῦ Εὐκλείδου, ἐν ᾧ διὰ τοὺς ἀσυμμέτρους ἀριθμούς δὲν ὑπάρχουν ὀρισμοί, διότι ἡ σχετικὴ θεωρία ἀναφέρεται εἰς τὰ ἀσύμμετρα μεγέθη, περὶ τῶν ὁποίων ἐκτενῶς πραγματεύεται ὁ Εὐκλείδης εἰς τὸ 10ον βιβλίον τῶν Στοιχείων του.